

SÄÄNNÖT KAUTTA AIKAIN

Pöytätenniksen kilpailutoiminta Euroopassa alkoi 1900-luvun alkuvuosina. Säännöt eivät olleet vielä vakiintuneet, versioita oli useampia. Esimerkiksi pisteet laskettiin yleisesti tenniksen tapaan. Kansainvälinen Pöytätennisliitto (ITTF) perustettiin 1926, jolloin vahvistettiin kansainvälisessä kilpailutoiminnassa käytettävät säännöt.

Pöydän pelipinnan kooksi valittiin jo vuosisadan alusta käytetty mitoitus 9 x 5 jalkaa. Pöydän korkeutta ei aikaisemmin määritetty, mutta nyt se vakioitiin: 2 jalkaa, 6 tuumaa. Näitä ei ole sen jälkeen muutettu. Verkon korkeudeksi säädettiin 6¾ tuumaa.

Pallon koko määriteltiin minimi- ja maksimiympärysmittalla: 4½ ja 4¾ tuumaa. Pallon painorajat olivat 37–39 graania. Pallon väriksi määriteltiin vaalea, joka myöhemmin muutettiin yksinkertaisesti valkoiseksi. Vuonna 1971 toiseksi väri vaihtoehdoksi tuli keltainen, joka myöhemmin vaihdettiin oranssiksi.

Erät tuli pelata 21 pisteeseen kahden erolla, mutta vaihtoehtona säännöissä oli tennislaskenta (15-0, 30-0,...), mikä merkitsi pidempiä eriä. Tämä poistettiin säännöistä jo kaksi vuotta myöhemmin. Syötön ja puolen arvonta oli jo tuolloin nykymuotoinen. Syötössä palloa sai pitää sorminkin. Pallo oli heitettävä ylös tai pudotettava alas ja tämä tuli tehdä takalinjan takana ja sivulinjojen kuviteltujen jatkeiden välissä, mikä oli suoraan tenniksen säännöistä.

Volley oli kielletty ja myös jo pöydän yllittäneen pallon lyöminen lennosta aiheutti pistemenetyksen. Verkkosyötön jälkeinen volley aiheutti ilmeisesti kitkaa alkuvuosina, kun vuoden 1926 säännöissä sitä ei mainittu lainkaan. Vuonna 1930 sääntöä täydennettiin niin, että syöttäjä voitti siitä pisteen. Jo 1934 huomattiin, että oikea ratkaisu on sen tuomitseminen uusittavaksi eli verkkosyötöksi.

Vuonna 1937 englantilaisten mittayksiköiden rinnalle otettiin metrijärjestelmä ja 1975 alkuperäiset englantilaiset määreet pudotettiin pois.

1930-luvun loppupuolella mukaan oli tullut taitavia puolustuspelaajia, jotka tyytyivät pelkästään pallon varmaan palauttamiseen. Kun tällaiset pelaajat kohtasivat, ottelut venyivät monituntisiksi. Ääriesimerkki oli Badenin MM-kilpailujen naisten finaali 1937. Sekä Itävallan Trude Pritzi että USA:n Ruth Aarons diskattiin, kun ottelua ei saatu päättymään. Heidät rehabilitoitiin 2001 – eiväthän he olleet rikkoneet sääntöjä.

Oli tehtävä jotakin. Erän kesto rajoitettiin 20 minuuttiin. Se, joka johti erää ajan päättyessä, oli voittaja. Jos tilanne oli tasan, pelattiin ratkaiseva piste, mutta ellei se ratkennut 5 minuutissa, erä tuomittiin mitättömäksi. Siitä oli seurauksena, että erät saattoivat olla tasan 1-1 tai 2-2, kun ottelu päättyi, jolloin molemmat diskattiin. Uusi aikarajoitussääntö oli epäonnistunut: se ei muuttanut itse peliä ja lopussa odotti joskus molempien diskkaus. Silti sääntö säilyi aina vuoteen 1967 asti.

Toinen muutos oli hyökkäävän pelin helpottaminen pudottamalla verkon korkeus 6¾ tuumasta 6 tuumaan. Verkon korkeuden alentaminen kahdella sentillä palveli tarkoitustaan, mutta ei aloittanut hyökkäävien pelaajien juhlaa: 1938 puolustaja Trude Pritzi voitti MM:n ja 1939 vielä hopeaa huolimatta matalammasta verkosta. Richard Bergmann, aikansa paras puolustuspelaaja, otti MM-kilpailujen hopeaa vuonna 1938 ja voitti MM:n 1939, 1948 ja 1950.

1930-luvun lopulla kiellettiin syötössä vapaan käden sormin annettava kierre, jolla nykyasityksen mukaan ei voinut olla mainittavaa merkitystä syötössä. Mutta silloin oli: amerikkalainen Sol Schiff käytti sitä aikalaistodistuksen mukaan tehokkaasti.

Nelinpelin vastaanottojärjestyksen nykyinen kierto vahvistettiin vasta 1965. Obstruktioista, pallon pysäyttämistä, selvittiin yhdellä lauseella 1926 ja vasta 1981 se määriteltiin tarkemmin. Nykyisen muotonsa se sai 2005.

Aina vuoteen 1993 asti oli voimassa sääntö, että jos pelaajan pöydän ylilyömä pallo osui vastustajan mailaan, se oli kielletty volley eli lentolyönti. Sääntö oli epäoikeudenmukainen, mutta sen poistamista vastustettiin pitkään.

Suomen Pöytätennisliitto ei alkuvuosinaan julkaissut sääntökirjoja. Arvattavasti käytössä olivat Ruotsista saadut tekstit. Vuonna 1948 Holger Winqvist toimitti SPTL:n käsikirjan, jossa oli sääntöjen lisäksi niiden yksityiskohtaiset selitykset ja tulkinnat sekä laajat artikkelit kansainvälisestä pöytätenniksestä.

Tätä ennen Yrjö Karilas oli – ensimmäisenä Suomessa – julkaissut pöytätenniksen kansainväliset pelisäännöt toimittamassaan kirjassaan *Koululaisen muistikirja 1944–45*.

Pöytätennismailan evoluutio

Maila sai alun perin olla millainen tahansa. Niinpä kenttä oli avoin kokeiluille. Vasta 1947 tuli ensimmäinen vähäinen rajoite, kun sekä hyvin vaalea että heijastava pinta kiellettiin. Nyppyläkumi oli patentoitu jo 1901, mutta vielä 1930-luvulla käytettiin päällysteenä myös hiekkapaperia ja varsinkin korkkia. Kairossa vuoden 1939 kultaa voittaneessa Tšekkoslovakian miesten MM-joukkueessa pelannut Vaclav Tereba käytti päällystämätöntä mailaa.

Nyppyläkumi oli havaittu 1940-luvulle tullessa ylivoimaisesti parhaaksi materiaaliksi. Sen valmistus oli tehdasmaista ja kun nyppylöiden pituuteen ei asetettu mitään rajoituksia, jokainen pystyi valitsemaan peliinsä parhaiten sopivan kumityypin. SPTL:n varapuheenjohtaja Jan-Erik Jansson – silloinen ITTF:n materiaalikomitean jäsen – esitteli SPTL:n vuoden 1948 käsikirjassa pingisvälineet ja kertoi mailojen nyppyläkumia olevan kahta tyyppiä: aluskankaalla tai ilman sitä.

Mutta 1951 täysin tuntemattoman itävaltalaisen Waldemar Fritschin menestyksen salaisena aseena Wienin MM-kisoissa oli 3 mm:n paksuinen sienikumi. Seuraavan vuoden MM-kilpailuihin Bombayhin tuli ensimmäistä kertaa Japani, jonka Hiroji Satoh voitti miesten joukkuekilpailussa ja kaksinpelissä kaikki 21 otteluaan 7 mm:n sienikumimailallaan.

1950-luvun alkuun asti mailalla ja sen päällysteellä ei katsottu olevan kovinkaan ratkaisevaa merkitystä, mutta Fritschin ja varsinkin Satohin menestys muutti kaiken. Paksulla sienikumilla oli pingiksessä samanlainen katapulttivaikutus kuin lasikuituseipäällä seiväshypyssä 10 vuotta myöhemmin.

Koko jäljellä oleva 1950-luku kiisteltiin mailan vakioinnista ja sienikumin sallimisesta tai kieltämisestä. Vuonna 1959 kumikysymys ratkaistiin niin, että mailan sai päällystää vain joko silloisella nyppyläkumilla, jonka paksuus oli enintään 2 mm, tai ohuella sienikumilla, jonka päällä oli nyppyläkumi. Sen sai kiinnittää nyppylät ulos- tai sisäänpäin. Yhdistelmän kokonaispaksuus rajattiin 4 mm:iin. Nämä rajoitukset ovat edelleenkin voimassa, mutta mailasääntöä on muuten jouduttu rukkaamaan useita kertoja.

Mailan toisen puolen saattoi jättää päällystämättä, kuten monet aasialaiset kynäotteen pelaajat tekivät. Lyönti pelkällä puupinnalla kiellettiin vasta 1983. Vuonna 1967 säädettiin, että molempien kumien tulee olla saman väriset. Se toimi hyvin, kunnes markkinoille alkoi ilmestyä uudenlaisia kumeja. Pelaaja saattoi käyttää molemmin puolin mailaa mustia kumeja, joiden ominaisuudet olivat täysin erilaiset. Kun mailaa vielä pyöritti jopa kesken rallin, tai pelaaja käytti erän aikana useampia mailoja ja monia kumityyppejä, vastustaja saatiin näyttämään aloittelijalta.

Tällaista "mailadopingia" ei voitu hyväksyä. Ankarin ehdotus oli, että mailan molempien puolien olisi oltava keskenään samanlainen kaikilta ominaisuuksiltaan. Ehdotus ei koskaan saavuttanut riittävää kannatusta. Vähäisenä myönnytyksenä pelaajille annettiin vuodesta 1977 alkaen oikeus tutkia vastustajan mailaa ennen ottelun alkua.

ITTF oli aloittanut kaikkien välineiden testaus- ja hyväksymismenettelyn 1975. Mailan rungon nykyinen rakenne määriteltiin jo 1979. Vuodesta 1981 alkaen kansainvälisissä kilpailuissa on saanut käyttää vain ITTF:n hyväksymiä kumeja. Kauden 1984–85 alusta lähtien mailan kumien tuli olla selvästi eriväriset ja jo 1986 siirryttiin nykyiseen käytäntöön, jossa toisen puolen on oltava musta ja toisen kirkkaan punainen. Pelikelpoisen mailan vaihto kesken ottelun kiellettiin 2000.

Näin monien yksityiskohtaisten määräysten olisi luullut riittävän, mutta vuorossa oli uusi pulma. Pelaajat keksivät, että liimaamalla kumit uudelleen sopivalla liimalla vaikkapa kesken kilpailun sai katapulttivaikutuksen vahvistumaan. Näin kiinnitetyt kumit olivat harvoin säädetyissä paksuusrajoissakaan. Vuonna 1994 tuli ensimmäinen rajoite käytettyihin liimoihin lähinnä niiden haitallisten terveysvaikutusten vuoksi. Vuodesta 1998 lukien on kansainvälisissä kilpailuissa oltava erillinen, hyvin tuuletettu tila kumien kiinnittämiseen. Sen jälkeen mailamääräyksiä on täsmennetty useita kertoja. Myös mailojen testausmenetelmiä on kehitetty ja rangaistuksia laajennettu.

(Kuva ja kuvateksti: 1900-luvun alussa pelipöydässä oli tenniksen rajaviivat)

Syöttösäännön monet muutokset

Varhaisimmissa kilpapydyissä oli tenniskentän rajaviivat eli verkon takana oli ruutu, johon syötön oli suoraan osuttava. Liian raju syöttö eliminoitiin sillä, että syöttäjän mailakäden kämmenen oli syötössä oltava matalammalla kuin kyynärpäätä.

Hyvin pian käyttöön tuli nykyinen kahden pompun syöttö, mutta vasta Kansainvälisen Pöytätennisliiton perustamisen myötä 1926 kirjoitettiin yhtenäiset säännöt. Syöttöön ei jäänyt muuta rajoitusta kuin se, että syöttö oli suoritettava takarajan takaa, mutta kuitenkin aina sivurajojen kuviteltujen jatkeiden väliseltä alueelta.

Kaikissa pallopeleissä sääntöjä joudutaan täydentämään pelin kehittyessä. Pöytätenniksen syötön ensimmäisenä tiukennuksena oli lisäaineen käytön kieltäminen vapaan käden sormenpäissä 1932. Kuusi vuotta myöhemmin sormikierteet kiellettiin kokonaan, mutta vasta 1947 säädettiin, että syötössä pallon oli oltava vapaan käden kämmenellä, ja että pallo heitettävä ylöspäin tai pudotettava alaspäin. Jo kaksi vuotta myöhemmin tiukennettiin sääntöä sen verran, että pudottaminen kiellettiin. Jotain helpotustakin tuli: vuonna 1965 säännöstä poistettiin kielto syöttää sivurajojen kuviteltujen jatkeiden ulkopuolelta. Turha se oli ollutkin.

Varsinkin ruotsalaiset Euroopan huippupelaajat valittivat 1960-luvun alkuvuosina Neuvostoliiton kärkipelaajien oudoista syötöistä. Neuvostoliittolaisten syöttö alkoi pelipinnan tasoa alemmaa nopealla heitolla ja palloa lyötiin heti sen ilmestyttyä pelipintaa korkeammalle. ITTF:n vuosikokouksessa 1967 syöttösääntöä tiukennettiin tältä osin edelleen voimassa olevaan muotoon: pallon tulee olla syötön alkaessa pelipintaa korkeammalla ja pallo on heitettävä lähes pystysuoraan ylöspäin niin, että se selvästi irtoaa kädestä, ja sitä saa lyödä vasta, kun se on putoamassa.

Näillä korjauksilla selvittiin koko 1970-luku, mutta uusi vuosikymmen vaati lisämomenteja sääntöihin. Aasialaispelaajat yllättivät vastustajansa ”selinsyötöllä”, jossa syöttäjä aloitti syötön seisten selin pöytään, jolloin vastaanottaja ei nähnyt palloa ennen kuin aivan viime hetkellä. Kun syöttäjällä oli mailansa molemmilla puolilla saman väriset kumit eri ominaisuuksin ja hän vielä polkaisi kuuluvasti peittääkseen äänen, joka kuului mailan osuessa palloon, oli vastaanottaja sanan mukaisesti pihalla. Niinpä 1983 säädettiin, että syötössä pallo ei saanut olla vartaloa kauempana. Häiritsevä polkeminen merkitsi pistemenetystä ja vuodesta 1991 kilpailumääräysten mukaan varoituksen jälkeistä pistemenetystä. Mailankin oli syötössä oltava koko ajan pelipintaa korkeammalla.

Pelaajat ovat valittaneet kautta aikain monien syöttäjien heittävän palloa kovin vähän ylöspäin; 1987 säädettiin heiton minimikorkeus 16 cm:ksi. Tämä on säännössä edelleen, toisin kuin vaatimus, jonka mukaan mailan on syötössä oltava pöytää korkeammalla.

Monet pelaajat pyrkivät peittämään syöttönsä eri tavoin. Tällaisten syöttöjen vastaanottajat valittivat asiaa äänekkäästi. Syöttösäännön tekstiä korjattiin useita kertoja, jotta tuomarit saattoivat puuttua asiaan. Vuonna 2002 tuli sääntöön selvä määräys, joka kielsi syöttäjää mitenkään peittämästä palloa. Pitkän kehitysvaiheen seurauksena syöttösääntö on saanut sisällön, joka estää syöttäjän kohtuuttoman edun.

Aikarajoituksesta lyöntilaskentaan

1930-luvun lopulla päättymätön pallottelu yritettiin katkaista pelkällä erien keston rajoittamisella 20 minuuttiin. Silloiset päättäjät eivät ilmeisesti tienneet, että jo 1902 oli ehdotettu tehokasta lyöntilaskentaa. Vuonna 1948 ITTF päätti, että kansainvälisissä kilpailuissa voidaan aikarajan täytyttyä käyttää lyöntilaskentaa. Vuonna 1967 aikarajaksi vahvistettiin 15 minuuttia (2001 alkaen 10 minuuttia, kun erää lyhennettiin) ja se liitettiin pelisääntöihin. Siinä syöttövuoro vaihtuu joka pisteen jälkeen. Syötön vastaanottaja voittaa pisteen, kun hän palauttaa pallon 13 kertaa, mikä pakottaa syöttäjän hakemaan ratkaisua ennen sitä. Pykälää jouduttiin muokkaamaan useamman kerran.

Suurin puute oli aluksi se, että vauhdikaskin erä katkaistiin ajan täytyessä. Esimerkiksi Jörgen Persson ei aikanaan tiennyt mitä merkitsi, kun tuomari keskeytti pelin tilanteessa 30-30 ja ilmoitti lyöntilaskennan alkavan. Tämän tapauksen jälkeen sääntöä täydennettiin - Suomen ehdotuksesta - 1991 ja asetettiin pisteraja, jonka saavuttamisen jälkeen erä jatkuu normaalina aikarajan täyttymisestä huolimatta. Ensin raja oli ”molemmilla vähintään 19 pistettä” (21-erät), sitten ”molemmilla vähintään 9 pistettä” (11-erät). Jälkimmäinen parannettiin Suomen esityksestä vielä muotoon ”yhteensä vähintään 18 pistettä”. Sääntöä joudutaan harvoin soveltamaan. Siksi pelaajat ja tuomaritkin tuntevat sen huonosti.

2000-luvulla merkittäviä muutoksia

Vuonna 2000 palloa suurennettiin: läpimitta korotettiin 38 mm:stä 40 mm:iin. Tavoitteena oli pelin hidastaminen ja rallien pidentäminen. Jälkikäteen voi todeta, että muutos ei tuonut

toivottua tulosta.

Jo seuraavana vuonna erät lyhennettiin 21 pisteestä 11 pisteeseen ja samalla lyhennettiin syöttövuoro viidestä syötöstä kahteen. Onnistuneet muutokset tekivät pelistä kiinnostavamman ensimmäisestä pisteestä alkaen.

SPTL:n puheenjohtaja Esa Ellonen ehdotti jo 1989 verkon korottamista. Tätä kirjoitettaessa tutkimukset korkeamman verkon vaikutuksista peliin ovat Sveitsin aloitteesta käynnissä. Jos verkkoa korotetaan, ympyrä sulkeutuu: 1930-luvun lopulla verkkoa alennettiin, että peli muuttuisi hyökkäävämmäksi. Nyt tavoite on päinvastainen.

Matti Kolppanen

Kansainvälisen pöytätennisliiton ITTF:n sääntökomitean jäsen 1985-2015